

ц/га. Тенденція до збільшення врожаю насіння еспарцету з нормою висіву 5 млн. шт. сх. нас./га спостерігалась і на посівах III року життя. Найбільша прибавка врожаю насіння еспарцету отримана при застосуванні норми висіву 5 млн. шт. сх. нас./га і в середньому за роки досліджень на посівах II та III років життя. Врожай насіння при цьому складав 5,5 ц/га та 5,3 ц/га.

На основі результатів проведених досліджень було доведено, що кращою покривною культурою являється ячмінь на зелений корм. Застосування ячменю на зелений корм збільшує врожай насіння на 4,9- 9,5% по відношенню до покривної культури – вико-вівсяної суміші на посівах еспарцету II та III років життя. За роки використання травостою еспарцету на насіння було встановлено, що вища насіннева продуктивність сформувалась при безпокривному способу сівби, вона склала 6,2 ц/га на посівах II та III року життя, що більше на 0,6-0,8 ц/га, ніж на варіантах з покривними культурами. При вирощуванні еспарцету в різні строки посіву було доведено, що оптимальним виявився II строк посіву – I декада квітня, при якому врожай насіння становив 6,0 ц/га, що на 3,6% більше при посіві III строку – II декада квітня. Таким чином, насінневу продуктивність еспарцету можна значно збільшити, застосовуючи поєднання оптимальної норми висіву, строку посіву без покривних культур.

Висновки та пропозиції. Для підвищення насінневої продуктивності еспарцету піщаного багаторічними дослідженнями доведено, що оптимальною нормою висіву в умовах Степової зони України являється норма - 5 млн. шт. сх. нас./га на посівах II та III року життя.

Внаслідок проведених досліджень встановлено, що в умовах Степу України найвищу насінневу продуктивність за весь період використання еспарцету на насіння забезпечує весняний безпокривний спосіб сівби. Еспарцет, висіяний в першій декаді квітня без застосування покривних культур, покращує насінневу продуктивність на 15-20% на посівах II та III років життя.

За роки досліджень 2001-2005 років встановлено негативний вплив покривних культур на

насінневу продуктивність еспарцету на посівах II та III років життя, тому покривні культури застосовувати недоцільно.

За результатами багаторічних досліджень 2001-2005 років встановлено, що еспарцет на насіння рекомендовано висівати сільськогосподарським підприємствам різних форм власності в Степовій зоні України в I декаді квітня з нормою висіву 5 млн. шт. сх. нас./га без покривних культур.

Перспектива подальших досліджень. В сучасний період, коли йдеться про реформування агропромислового виробництва гостро відчувається потреба в кормах та насінні, в першу чергу багаторічних бобових трав.

Впровадження в виробництво розробленої ресурсозберігаючої технології вирощування еспарцету на насіння сприятиме збільшенню виробництва кондиційного насіння, що в подальшому сприятиме розширенню посівних площ еспарцету піщаного та одержанню екологічно чистих кормів в агроформуваннях різних форм власності в умовах Степової зони України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Варламова К.А. Модель польового кормовиробництва з залученням нетрадиційних кормових культур. / К.А. Варламова, Є.А. Приходько, Ю.А. Приходько // Вісник аграрної науки – 2000. - №6. – С. 77-80.
2. Цандур М.О. Погляди на сучасне та майбутнє кормовиробництва / М.О. Цандур // Вісник аграрної науки – 2000. – Спец. Випуск – С. 7.
3. Бабич А.О. Кормові і білкові ресурси світу. / А.О. Бабич – Київ, 1995 – 298 с.
4. Томчук Р.В. Новий погляд на збільшення насінневої продуктивності при суцільному способі сівби багаторічних бобових трав / Р.В. Томчук, О.М. Петрушкова, О.В. Кондратевич // Матеріали науково-практичної конференції "Проблеми сільського господарства на сучасному етапі та шляхи їх вирішення" М. – 2012. – С. 83-85.
5. Зінченко В.С. Довідник по виробництву насіння багаторічних трав / В.С. Зінченко, П.Т. Дробець, О.І. Мацьків. – Київ: "Урожай", 1990 – 214 с.
6. Зінченко В.С. Багаторічні бобові трави / В.С. Зінченко – К. "Урожай", 1985 – 185 с.

УДК 631.523:633.25+633.36/477.7

СТВОРЕННЯ ПОСУХОСТІЙКИХ СОРТІВ БАГАТОРІЧНИХ ЗЛАКОВИХ ТА БОБОВИХ ТРАВ ДЛЯ УМОВ СТЕПОВОЇ ЗОНИ УКРАЇНИ

**ТОМЧУК Р.В.
ПЕТРУШКОВА О.М.
КОНДРАТЕВИЧ О.В.**

Миколаївська державна с.-г. дослідна станція ІЗЗ НААН

Постановка проблеми. В Україні впродовж останніх років ґрунти втрачають значну частину гумусу, найродючіші у світі чорноземи перетворюються на ґрунти із середнім рівнем родючості і продовжують погіршуватися. Наслідком нерівномірного сільськогосподарського освоєння території є розораність земель в окремих регіонах (особливо Степу та Лісостепу), яка досягла надмірної величини. Сільськогосподарські угіддя становлять 53,9% загальної площі, їх розораність становить

78,1%, а в деяких областях і районах країни навіть - 90%, що набагато вище екологічно допустимих норм. Для порівняння, орні землі становлять: у Великій Британії – 18,5%, США – 25%, в Угорщині – 37% [1, 2]. Розширення площ ріллі, у тому числі на схилових, малопродуктивних, деградованих землях привело до порушень екологічно збалансованого співвідношення між стабілізуючими та деструктивними підсистемами, що приводить до знижен-

ня екологічної стійкості ландшафтів та сприяє розвитку небувалих ерозійних процесів [3].

Введення в виробництво пирію середнього, регнерії шорсткостеблової (пирію безкореневищного) та житняка гребінчастого буде сприяти зростанню площ лучних сільськогосподарських угідь, деградованих пасовищ, що дозволить зберегти, покращити і раціонально використовувати степові пасовища, відновити родючість ґрунтів, забезпечити та захистити від вітрової та водної ерозії [4].

Стан вивчення проблеми. На півдні України практично відсутні посіви пирію середнього, регнерії шорсткостеблової, житняка гребінчастого та лядвенцю рогатого через нестачу сортів, адаптованих до складних погодних умов Степової зони України. На теперішній час зареєстровано в основному лише по одному сорту багаторічних бобових та злакових трав, рекомендованих для вирощування в умовах південних регіонів, що є вкрай недостатнім і не може рішення всі нагальні проблеми сьогодення. Таким чином, створення нових високопродуктивних сортів даних багаторічних злакових трав є актуальним та своєчасним, особливо в умовах значних змін клімату. Вперше на півдні України проводиться селекційна робота на Миколаївській державній СГДС по створенню посухостійких сортів пирію середнього, регнерії шорсткостеблової та житняка, що приведе до розповсюдження цінних багаторічних трав в Степовій зоні України і буде сприяти рішення важливих екологічних, соціальних та економічних проблем.

Розповсюдження нових, добре пристосованих до південних регіонів сортів багаторічних злакових та бобових трав сприятиме збільшенню площ кормових угідь пасовищного та сінокісного використання за рахунок залуження розорених раніше схилів, сприятиме припиненню ерозійних і деградаційно-руйнівних процесів, істотно поліпшить економічну та господарську цінність фітоценозів, підвищить в 3-5 разів продуктивність схилів, відновить рівновагу в агроландшафтах [5,6].

Завдання і методика досліджень. Основне завдання наукових досліджень створити посухос-

тійкі сорти пирію середнього, регнерії шорсткостеблової, житняка гребінчастого та лядвенцю рогатого різноцільового використання, адаптованих до несприятливих факторів зовнішнього середовища Степової зони України.

Новизна наукової роботи в тому, що вперше в умовах півдня України проводиться селекційна робота по створенню високопродуктивних, конкурентоспроможних сортів багаторічних злакових та бобових трав сінокісно-пасовищного використання, що буде сприяти розповсюдженню цих цінних кормових культур в південних регіонах України.

Дослідження проводяться в богарних умовах півдня України. Рельєф поля вирівняний. Ґрунти ділянки представлені чорноземом звичайним, середньосуглинковим. В якості вихідного матеріалу для селекційної роботи були використані кращі зразки з вітчизняних та зарубіжних колекцій. Крім того особлива увага була приділена відборам та аналізу селекційних зразків, відібраних з різних екотипів Степової зони, які були добре адаптовані до складних погодних умов південних районів України.

За кожним селекційним зразком велись фенологічні спостереження, проводилась оцінка на око в період вегетації та дозрівання, а також за допомогою вимірів та обчислень проводили оцінку насінневої та кормової продуктивності кожного селекційного зразку індивідуально, заміри висоти рослин в різні фази росту, окремих вегетативних та генеративних органів рослин. Після оцінки та аналізу відібраних селекційних зразків, кращі з них були систематизовані і в подальшому проходили вивчення в різних селекційних розсадниках згідно схеми селекційного процесу.

Результати досліджень. Виділені середньостиглі та пізньостиглі форми пирію. Характеристика кращих селекційних зразків середньостиглих форм пирію середнього в контрольному розсаднику за 2011-2013 роки досліджень наведена в таблиці 1.

Таблиця 1. – Характеристика селекційних зразків середньостиглих форм пирію середнього в контрольному розсаднику

№	Номер селекційного зразку	Висота рослин, см	+/-прибавка до контролю	Врожай зеленої маси за 2011-2013р кг/м ²	+/-прибавка до контролю	Врожай сухої речовини в середньому за 2011-2013р кг/м ²	+/-прибавка до контролю	Врожай насіння в середньому за 2012-2013р кг/м ²	+/-прибавка до контролю
1	Хорс	149,6	-	2,42	-	0,64	-	33,9	-
2	63/2	149,8	+0,2	2,83	+0,41	0,77	+0,13	41,9	+8,0
3	89/2	147,6	-0,2	2,72	+0,3	0,8	+0,16	39,5	+5,6
4	64/2	155,2	+5,6	2,48	+0,07	0,71	+0,07	35,5	+1,6
5	87/2	146,4	-3,2	2,47	+0,05	0,69	+0,05	34,9	+1
6	18/3	152,6	+3,0	2,35	-0,07	0,65	+0,01	33,6	-0,3
7	66/2	151,0	+0,4	2,45	+0,03	0,66	+0,02	29,6	-4,3
8	76/2	152,2	+2,6	2,55	+0,13	0,71	+0,07	34,5	+0,6

НІР_{0,5} кг/м²
НІР_{0,5} г/м²

0,1-0,29

0,06-0,27

4,24-9,87

В контрольному розсаднику серед середньостиглих форм пирію середнього найкраща кормова продуктивність була отримана у селекційних зразків за номерами 76/2, 89/2 та 63/2. Дані селекційні

зразки по врожаю зеленої маси перевищили стандарт на 5,37%, 12,4% та 16,9% відповідно. Селекційні зразки за номерами 64/2, 87/2 та 66/2 по врожаю зеленої маси перевищили стандарт в сумі

за два укоси на незначну величину. Найкращий врожай сухої речовини у середньостиглих форм пірію середнього відмічений у селекційних зразків за номерами 76/2, 64/2, 89/2 та 63/2, які перевищили контроль в середньому за роки досліджень на 10,1% - 25%. Найкраща насіннева продуктивність середньостиглих форм пірію середнього відмічена у селекційних зразків за номерами 63/2,

89/2, 64/2 та 76/2. Селекційні зразки за номерами 18/3 та 66/2 по врожаю насіння поступились стандарту.

Характеристика кращих селекційних зразків пізньостиглих форм пірію середнього в контрольному розсаднику за 2011-2013 роки досліджень представлена в таблиці 2.

Таблиця 2. – Характеристика селекційних зразків пізньостиглих форм пірію середнього в контрольному розсаднику

№	Номер селекційного зразку	Висота рослин, см	+/-прибавка до контролю	Врожай зеленої маси за 2011-2013р кг/м ²	+/-прибавка до контролю	Врожай сухої речовини в середньому за 2011-2013р кг/м ²	+/-прибавка до контролю	Врожай насіння в середньому за 2012-2013р кг/м ²	+/-прибавка до контролю
1	Хорс	144,2	-	2,27	-	0,58	-	35,5	-
2	66/1	144,8	+0,6	2,54	0,27	0,7	+0,12	49,8	+14,3
3	9/1	143,8	-0,4	2,28	+0,01	0,57	-0,01	0	0
4	21/3	146,8	+2,6	2,58	+0,31	0,72	+0,14	57,8	+22,3
5	4/1	146,8	+2,6	2,34	+0,07	0,61	+0,03	50,0	+14,5
6	5/1	142,7	-1,5	2,27	0	0,57	-0,01	0	0
7	7/1	145,4	+1,2	2,23	-0,04	0,57	-0,01	0	0
8	8/1	144,5	+1,3	2,25	-0,02	0,56	-0,02	0	0
9	11/1	141,0	-3,2	2,23	-0,04	0,6	+0,02	0	0
10	90/1	144,6	+0,2	2,45	+0,18	0,66	+0,08	36,8	+1,3

НІР_{0,5} кг/м²
НІР_{0,5} г/м²

0,15-0,19

0,08-0,17

7,48-10,8

Серед пізньостиглих форм пірію середнього кращий врожай зеленої маси був відмічений у селекційних зразків за номерами 90/1, 66/1 та 21/3. Він склав 2,45 кг/м², 2,54 кг/м² та 2,58 кг/м², що перевищує стандарт в середньому за роки досліджень на 0,18 кг/м², 0,27 кг/м² та 0,31 кг/м². Найменша кормова продуктивність у пізньостиглих форм пірію була одержана в селекційних зразків за номерами 11/1, 7/1 та 8/1. Кращий врожай сухої речовини у пізньостиглих форм відмічений у селекційних зразків 90/1, 66/1 та 21/3, які перевищили контроль в середньому за роки досліджень на 13,8 - 24,1%. Найкраща насіннева продуктивність у пізньостиглих форм отримана у селекційних зразків за номерами 66/1, 21/3 та 9/1. Вона склала 49,8г/м², 50,0г/м² та 57,8г/м², що перевищує контроль на 40,3-62,8% в середньому за роки досліджень. Селекційний зразок за номером 90/1 по врожаю насіння перевищив стандарт на незначну величину.

Селекційні зразки, які за комплексними ознаками перевищують контрольний варіант, в поточному році закладені в конкурсному сорто випробуванні. Серед середньостиглих форм пірію проходять вивчення кращі за комплексними ознаками селекційні зразки за номерами 63/2, 89/2, 76/2 та 64/2. Дані селекційні зразки на протязі багаторічних досліджень відрізняються посухостійкістю, високою кормовою та насінневою продуктивністю. Серед пізньостиглих форм в розсаднику конкурсному сорто випробування також досліджуються кращі селекційні зразки за номерами 66/1, 21/3. Дані селекційні зразки відрізняються високою облистяністю, отавністю, здатністю зберігатися в травосумішках понад 15 років. На даний час середньостиглі та пізньостиглі селекційні зразки

пірію середнього успішно проходять дослідження в конкурсному сорто випробуванні.

Селекційна робота з регнерією шорсткостебловою вперше розпочата в умовах півдня України. В якості вихідного матеріалу були використані добори отримані з Інституту кормів та с/г Поділля. На початковому етапі робіт добори регнерії шорсткостеблової проходили вивчення в різних селекційних розсадниках по врожаю зеленої маси, сіна, сухої речовини, адаптованості до складних погодних умов півдня України. Кращі селекційні зразки трави за господарсько-цінними ознаками після браковки та аналізу проходили подальше вивчення в селекційних розсадниках. Виділені кращі посухостійкі зразки регнерії шорсткостеблової за кормовою та насінневою продуктивністю. За багаторічними даними найбільший врожай зеленої маси отриманий у селекційних зразків за номерами 29, 27 та 41, які на 17,5%, 22,8% та 35,1% перевищують стандарт. Найкращий врожай сухої речовини одержаний в селекційних зразків 27, 29 та 41. Аналіз результатів досліджень показав, що краща насіннева продуктивність отримана у селекційних зразків за номерами 27, 43, 10 та 41, які перевищують контрольний варіант на 15% - 16,4%. Селекційний зразок за номером 29 по врожаю насіння прирівнявся до контрольного варіанту.

Кращі селекційні зразки регнерії шорсткостеблової проходять подальше вивчення в конкурсному сорто випробуванні. Після оцінки сортозразків за господарсько-цінними ознаками та адаптованості до кліматичних умов південних регіонів кращі з них будуть передані на державне сорто випробування, як посухостійкі висок врожайні сорти, добре пристосовані до несприятливих факторів зовнішнього середовища півдня.

В результаті селекційної роботи з житняком гребінчастим виділені кращі селекційні зразки, які за основними виробничими показниками перевищили стандарт. Найвища кормова продуктивність була відмічена в селекційного зразку за номером 14. Цей зразок перевищив контрольний варіант в середньому за роки досліджень на 21,5% по врожаю зеленої маси. По насіннєвій продуктивності виділились селекційні зразки 12, 13 та 14, які перевищили стандарт за роки досліджень на 3,3-12,7%. В подальшому з кращих селекційних номерів були проведені добори, здійснена оцінка та аналіз селекційних зразків за господарсько-цінними ознаками. Кращі з селекційних зразків проходили вивчення та порівняльну характеристику в селекційних розсадниках згідно схеми селекційного процесу. Зразки за номерами 13/12, 14/5 перевищили контрольний варіант на 2,5-15% по кормовій продуктивності та на 13,5-14,6% по насіннєвій продуктивності в середньому за роки досліджень. Кращий за господарсько-цінними ознаками селекційний зразок за номером 14/5 проходив вивчення в розсаднику конкурсного сортопробування. За результатами конкурсного сортопробування новостворених сортозразок 14/5 перевищив контрольний варіант за роки досліджень на 13,4% по кормовій продуктивності, на 13,3% - по насіннєвій продуктивності. В результаті проведених досліджень сортозразок 14/5, який по кормовій та насіннєвій продуктивності перевищує стандарт, переданий на державне сортопробування, як високопродуктивний посухостійкий сорт житняку гребінчастого Яструбинівський.

Вперше в умовах півдня на Миколаївській державній сільськогосподарській дослідній станції ІЗЗ розпочата селекційна робота по створенню високопродуктивних сортів лядвенцю рогатого з довгостроковим сінокошним та пасовищним використанням, посухостійких, адаптованих до несприятливих факторів Степової зони України.

В результаті виділені ранньостиглі, середньостиглі та пізньостиглі форми культури. Серед ранньостиглих форм лядвенцю рогатого краща кормова продуктивність була отримана у селекційного зразку за номером 468/7. Кращі сім'ї даного селекційного зразку в сумі за три укоси зеленої маси мали перевагу перед стандартом на 11,2 - 60,1%, а за врожаєм сухої речовини - на 20,1 - 60%.

Встановлено, що серед середньостиглих форм культури лядвенцю рогатого кращі сім'ї були виділені у селекційного зразку за номером 261/4. Вони за врожаєм зеленої маси мали перевагу перед контролем на 12,6 - 19,4%, а по сухій речовині на 9,8-28,5% в сумі за три укоси.

Серед пізньостиглих форм лядвенцю рогатого краща кормова продуктивність в середньому по но-

меру була отримана у селекційних зразків 244/3 та 286/12. Всі сім'ї селекційного зразку за номером 244/3, що досліджувались, одержали врожай зеленої маси більше контролю. Кращі з них перевищили стандарт на 11,8 - 53,7% за врожаєм зеленої маси та на 10,5 - 32,5% за врожаєм сухої речовини.

Виявлено, що всі сім'ї селекційного зразку за номером 286/12 також мали позитивну перевагу за врожаєм зеленої маси, яка склала від 1,9% до 23,1% в розрізі сімей. Кращі сім'ї даного селекційного зразку перевищили контрольний варіант за врожаєм зеленої маси в сумі за три укоси на 12,2 - 23%, а за врожаєм сухої речовини на 17,6 - 19%.

Кращі сім'ї селекційного зразку за номером 96/1 за врожаєм зеленої маси мали перевагу перед стандартом на 9,5 - 28%, а за врожаєм сухої речовини на 5,2 - 24,9%.

Серед ранньостиглих форм лядвенцю рогатого в середньому по номеру найбільший врожай зеленої маси був отриманий у селекційного зразку за номером 468/7, даний зразок перевищив стандарт Аякс на 0,445 кг/м². Серед середньостиглих форм лядвенцю рогатого в середньому по номеру селекційний зразок 261/4 мав перевагу по відношенню до контролю на 0,158 кг/м². Серед пізньостиглих форм краща кормова продуктивність в середньому по номеру була отримана у селекційних зразків 244/3 та 286/12, які перевищили стандарт на 0,393 кг/м² та 0,396 кг/м² відповідно.

В результаті досліджень створений високопродуктивний посухостійкий селекційний матеріал, добре пристосований до складних погодних умов Степової зони України, який в подальшому буде використаний для створення нових сортів лядвенцю рогатого різноцільового призначення.

На сьогоднішній день співробітниками Миколаївської державної сільськогосподарської дослідної станції ІЗЗ вже створений пізньостиглий сорт лядвенцю рогатого Терції, який в 2014 році включений в Державний реєстр сортів рослин придатних для поширення в Україні. В умовах півдня України сорт забезпечує не менше трьох укосів на зелену масу, вміст білку складає 21,5%, вміст клітковини – 23,4%. За результатами конкурсного сортопробування сорт Терції забезпечив одержання 356 ц/га зеленої маси та 3,4 ц/га кондиційного насіння на півдні України.

В 2013 р. створений та переданий на державне сортопробування сорт лядвенцю рогатого Тавр з підвищеною насіннєвою та кормовою продуктивністю. Дані конкурсного сортопробування новоствореного посухостійкого сорту лядвенцю рогатого наведені в таблиці 3.

Таблиця 3. – Конкурсне сортопробування новоствореного сорту лядвенцю рогатого Тавр

Назва-сорт	Врожай зеленої маси, кг/м ²				+/--прибавка до контролю	Врожай сухої речовини, кг/м ²				Врожай насіння 2013р	+/--прибавка до контролю
	2012р	2013р	В середньому за роки досліджень			2012р	2013р	В середньому за роки досліджень			
Лотос (к)	0,93	3,31	2,12	-	0,28	0,99	0,64	-	52,7	-	
Тавр	1,28	3,64	2,42	+0,34	0,39	1,09	0,74	+0,1	59,5	+6,8	

НІР_{0,5} кг/м² 0,24 0,288 0,07 0,08
НІР_{0,5} г/м² 4,21

За даними конкурсного сортовипробування сорт Тавр має перевагу перед стандартом в середньому за роки досліджень на 14,2% за врожаєм зеленої маси та на 12,9% - за врожаєм насіння.

Наявність нових двох сортів лядвенцю рогатого та створення перспективного високоврожайного посухостійкого селекційного матеріалу, адаптованого до складних погодних умов півдня України буде в подальшому сприяти розширенню посівних площ цієї цінної кормової культури в умовах Степової зони України та рішення цілого ряду важливих економічних, соціальних та екологічних проблем.

Висновки та пропозиції. Вперше в умовах півдня України проводиться селекційна робота по створенню посухостійких сортів пирію середнього та регнерії шорсткостеблової. Внаслідок проведення досліджень створені посухостійкі селекційні зразки пирію середнього, які по кормовій та насіннєвій продуктивності перевищують стандарт. Середньостиглі селекційні зразки за номерами 63/2, 89/2, 76/2 та 64/2 і пізньостиглі за номерами 66/1, 21/3в поточному році успішно проходять конкурсне сортовипробування. Кращі сортозразки в подальшому будуть передані на державне сортовипробування, як посухостійкі високоврожайні сорти пирію середнього різноцільового призначення, добре адаптовані до складних погодних умов півдня України.

В результаті селекційної роботи з регнерією шорсткостебловою створені кращі селекційні зразки, які характеризуються підвищеною посухостійкістю, високою продуктивністю та здатністю протистояти жорстким кліматичним умовам Степової зони України. На теперішній час селекційні зразки досліджуються в конкурсному сортовипробуванні і кращі з них будуть передані на державне сортовипробування.

В результаті досліджень з житняком гребінчастим виділені високопродуктивні посухостійкі селекційні зразки даної культури. На їх основі створений сорт житняку гребінчастого Яструбинівський. Зараз даний сорт успішно проходить державне сортовипробування. Він відзначається високою посухостійкістю, належить до степового еко типу. Сорт є добре адаптованим до складних погодних умов південних регіонів. Урожайність його за роки досліджень становила: сухої речовини - 5,3 т/га, кондиційного насіння – 0,51 т/га.

Вперше в умовах півдня України створений посухостійкий сорт лядвенцю рогатого Терцій, який в поточному році включений в Державний реєстр сортів рослин придатних для поширення в Україні. В 2013 році новостворений сорт Тавр різноцільового використання переданий на ДСВ, як посухостійкий сорт з підвищеною насіннєвою та кормовою продуктивністю. Дані сорти рекомендуються для вирощування на всій території України.

Перспектива подальших досліджень. Створені перспективні високоврожайні селекційні сортозразки регнерії шорсткостеблової, пирію середнього, які після подальшого дослідження будуть передані на державне сортовипробування, як посухостійкі сорти адаптовані до складних погодних умов Степової зони України.

Вперше в умовах півдня України створені посухостійкі сорти житняку гребінчастого Яструбинівський, лядвенцю рогатого Тавр та Терційз високою насіннєвою та кормовою продуктивністю. Наявність нових сортів житняку гребінчастого, лядвенцю рогатого та створення посухостійкого перспективного високоврожайного селекційного матеріалу багаторічних злакових та бобових трав буде сприяти продовженню селекційної роботи по лядвенцю рогатому, регнерії шорсткостеблової, пирію середньому, житняку гребінчастому і приведе до розширення посівних площ цих цінних кормових культур в умовах Степової зони України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Балюк С.А. Концепція екологічного ризику деградації ґрунтового покриву України / С.А. Балюк, Т.А. Верніченко // Вісник аграрної науки – 2011. - №6. – С.5-11.
2. Сайко В.Ф. Зерно України / В.Ф. Сайко // Вісник аграрної науки – 2011. - №9 – С. 5-7.
3. Зубець М.В., Стратегія збалансованого використання і охорони земель України / М.В. Зубець, В.В. Медведєв, С.А. Балюк // Вісник аграрної науки – 2011. - №4. – С.19-21.
4. Цвігун В.Ф. Стан розвитку кормовиробництва в Україні / В.Ф. Цвігун // Корми і кормовиробництво – 2001. – №47. – С. 297-299.
5. Тараріко О.Г. Охорона та відновлення деградивних ґрунтів відповідно проекту Ґрунтової Директиви Євросоюзу / О.Г. Тараріко, В.О. Греков, В.А. Панасенко // Вісник аграрної науки. – 2011. - №5. – С. 9-13.
6. Цвей Я.П. Вплив способів обробітку ґрунту на агрофізичні властивості чорнозему типового/ Я.П. Цвей, Ю.О. Ременюк, О.Б. Хіврич // Вісник аграрної науки – 2011. - №9. – С. 15-18.